

Michael Cobabus Johannes Fridericus Bercovius

Disputatio Analytico-Theologica, Exhibens Partis Prioris, Capitis I. Epistolae ad Romanos Analysin

Rostochi[i]: Richelius, 1664

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn740039083>

Druck Freier Zugang

Ru. Med 1664.

Michael Lobatus

Vent.: Johann Friedrich Beronius

I. N. D. N. J. C.
DISPUTATIO
ANALYTICO-THEOLOGICA,
Exhibens
PARTIS PRIORIS,
CAPITIS I. *ff 1-17. Disp: 2. Perles
2. ff 17-31.*

EPISTOLÆ AD ROMANOS ANALYSIN, *vide Tem: FFF, 32.*

Quam
Amplissimæ Facultatis Theologiæ
consensu,

PRÆSIDE

DN. MICHAELE COBABO,

S.S. Theologiæ Doctore & P.P.

DN. Hospite & Mæcenate multis
nominibus devenerando,

*Ad diem 27. Aug. horis antemeridianis in Au-
ditorio Majori publice disquisitioni
submitte*

JOHANNES FRIDERICUS
BERCOVIUS,

Berlin. March.

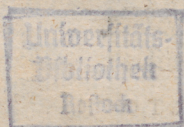
ROSTOCHI

Typis Johannis Richelii, Sen. Typogr.

Anno clc lxc LXIV.

44. 1664

THE FIRST OF ADAMANTOS AND ALYSIN
CAPITULUM 1-12

DISPUTATIO
ANALYTICO-THEOLOGICA,

super
Partem Priorem

CAP. I. EPISTOLÆ AD ROMANOS.

Respond.
JOHANNES
FRIDERI-
CO BER-
COVIO,
Berlin.
March.

Epistolæ ad Romanos duæ sunt partes præcipuæ: Prior continet longam disputationem de variis quæstionibus ad fidem Christianam spectantibus: Posterior exhibet nobis præcepta de moribus. Disputationem Apostolus ita instituit, ut in illa non tantum adversariorum anticipet, & diluat objectiones, sed etiam piorum succurrat infirmitati, cui, quoties animadvertit, eos offendi, vel hæere, salutari informatione medetur, idque tum digressionis, tum occupationis schemate. Hoc qui diligenter animadvertit, scribit non abs re Theologus quidam in commentario super hanc epistolam, multo facilius illam intelliget, quam qui omnium veterum commentarios in hanc Epistolam scriptos pervolverit. Quemadmodum autem modus iste docendi est utilissimus, ita quoque frequenter usurpatur ab Ecclesiæ Doctoribus toto expendentibus animo, & accuratè metientibus, quid Auditores offendat, quid pro rato habeant, & quonam animi ipsorum propendeant, ut illa, quæ possunt obijci, præoccupent, & enucleent. Nam *valde bonum est*, ait Augustinus, *ut quicquid contradici potest, si occurrerit, refutetur, ne ibi occurrat, ubi non erit, qui respondeat*. Eo autem tempore, quo Paulus scripsit hanc Epistolam, alii ex Judæis non conversi, totum Evangelium de Messia exhibito rejecerunt: Alii ex illis conversi legem

A 2

& Evan-

2
& Evangelium confuderunt, & vocationem gentium ad Regnum
Messiæ oppugnare non dubitarunt: Alii ex Ethnicis & Philoso-
phis gentilibus Christiani facti Judæis insultarunt, eosq; absolute
defractus esse, judicarunt: Horum errores Apostolus argumentis
indubiis confutat, & veritate Evangelicâ confirmatâ, universam
Ecclesiam præclarè munit, & ædificat.

Principiò more veterum proponitur *subscriptio*, eiq; subjun-
gitur *inscriptio* cum Voto: *Subscriptio* verò est exornata, & ampli-
cata præclaris elogiis, ut, illis lectis, Romani ita colligerent, & ar-
gumentarentur.

Paulus est servus Jesu Christi, Vocatus Apostolus, segrega-
tus ad prædicandum Evangelium DEI de Filio Dei, E. Pauli Epi-
stola benignè, & reverenter est acceptanda, sedulâq; attentione per-
legenda, & assiduâ meditatione studiosè addiscenda:

Antecedens proponitur v. 1, 2, 3. *Paulus servus Jesu Christi, vo-
catus Apostolus segregatus ad Evangelium DEI de Filio ipsius.* Ubi Pau-
lus dicitur 1. servus à servitute nobilissimâ & gloriosissimâ propter
obligationem specialem, quâ obstrictus fuit Domino nostro Jesu
Christo, Concreditum enim erat ipsi Evangelium ex mandato Sal-
vatoris nostri Dei; Titum 1, 3.

2. Apostolus ab officio, quod Primariis, & universæ Ecclesiæ
doctoribus N. T. immediatè à Christo, erat concreditum: Etsi e-
nim Paulus die Pentecostes visibili Spiritus S. effusione ad offici-
um Apostolicum non fuit inauguratus sicut reliqui Apostoli, mo-
do tamen extraordinario Spiritu S. donatus, Apostolorum cœtui
divinitus est adjunctus: Quam ob causam & hic, & alibi sese nun-
cupat Apostolum, imò Apostolum, qui in nullâ re inferior sit sum-
mis Apostolorum, 2. Cor. 11. v. 5. acceperat enim per immedia-
tam vocationem sicut reliqui Apostoli mandatum ubiq; docendi
& Ecclesiam fundandi Act. 9; 15 Rom. 15, 20. 21. 1. Cor. 3. 10. In
hâc significatione Apostolus non dicitur Barnabas. Etsi enim
partes Apostolicæ functionis inter Apostolos ita sunt distributæ,
ut Petrus, Jacobus, & Johannes inter Judæos, Paulus & Barnabas
inter gentes prædicarent, imò Barnabas Act. 13, 2. ad partem quan-
dam

dam functionis Apostolicæ unâ cum Paulo fuit segregatus, segregatio tamen illa à Spiritu S. facta non fuit prima, & immediata vocatio, sed tantum destinatio ad certum locum.

3. Segregatus ad Evangelium Dei de Filio ipsius prædicandum, & propagandum. Ab utero namq; matris per gratiam suam Deus ipsum vocaverat, ut Filium per eum revelaret. Galat. i. v. 15. ideoq; à Christo in viâ Damascenâ immediatè vocatus ad Ananiam missus est, qui imponeret ipsi manus, ut Ecclesiæ de ipsius vocatione constaret, Actor. 9. v. 17. Quæ vocatio solèmniter manifestata est, cap. 13, 2. quando ad gentes ablegandus à Spiritu S. Gentium Doctor est declaratus, ut ad Evangelium DEI apud gentes prædicandum ipsum legitimè vocatum esse, constaret, & cognosceretur.

Fuit autem Paulus Judæus Tarsensis, civis non obscuræ civitatis Cilicum, Actor: 21, 39. Judæus non ex peregrinis, sed ex Judæis, vel Ebræis ex Ebræo Phil. 3, 5. Judæus naturâ Gal. 2, 15. Phariseus & Pharisei filius, Act: 23, 6. Ab adolescentiâ vitam egit Hierosolymis, c. 26, 4. Ubi educatus ad pedes Gamalielis in Patriâ lege accuratè institutus est, cap. 22, 3. In Judaismo profecit super multos coævos. Gal. 1, 14. Persecutor Christianorum fuit acerrimus in magnâ illâ persecutione, quando, Stephano lapidibus obruto, membra Ecclesiæ Hierosolymitanæ dispersa sunt per Judæam, & Samariam, exceptis Apostolis. Actor: 8, 1. In viâ Damascenâ secundum ineffabilem Dei misericordiam conversus: organum electum factus Act. 9, 3. cap. 26, 13. & heroico Zelo, erroribus Judæorum, & gentilium repressis, Evangelium longè lateq; propagavit.

Obj. & I.

Paulus prædicat Evangelium novum, vel Evangelium recens inventum, E. Pauli Epistola est repudianda, & non reverenter acceptanda.

Resp. Apost. ad antecedens Negando, quia Paulus non humanâ, sed divinâ Autoritate prædicat Evangelium, est enim *ἡ ἀληθὴς ἀπόστολος*, vocatus Apostolus: 2. Segregatus ad prædicandum

A 3.

candum

candum Evangelium, quod (a) est Evangelium Dei de Filio ipsius, vel cujus causâ Principalis est ipse Deus, & objectum Principale est Filius Dei. (b) Deus promissit per Prophetas in Scripturis S. quod proponitur v. 1. 2. 3. Ubi opponens remittitur ad scripturas Prophetarum, ut ex illis discat, Apostolum nihil dicere, vel annunciare præter ea, quæ Prophetæ dixerunt futura esse, & Moses, sicut expressè legitur, Act. 26, 22.

Object. II.

Evangelium, quod Paulus prædicat in V. T. est promissum. E. Evangelium, quod Paulus prædicat est novum, neq; in V. T. prædicatum.

Antecedens est Apostoli, Consequens probatur, quia promissionis objectum est futurum. Si igitur Evangelium in V. T. est promissum, quâ ratione dici potest, quod illud in V. T. sit prædicatum.

Resp. ad consequens Neg. quia Evangelium Dei de Filio ipsius in Vet. T. non est promissum simpliciter, sed secundum quid: Quamobrem hoc loco non simpliciter Apostolus dicit, quod sit segregatus ad Evangelium Dei de Filio ipsius, sed quod sit segregatus ad Evangelium Dei, de Filio ipsius, qui natus est ex semine Davidis. Eo autem modo Evangelium non est annunciatum in Vet. Test. sed promissum, nam Prophetæ prædicarunt, Christum esse passurum, ac primum ex resurrectione mortuorum lucem annunciaturum huic populo & gentibus Act. 26, 23. Apostolus autem prædicat, Christum passum esse. Quare cap. 10. hujus Epistolæ v. 6. 7. 8. hortatur Judæum, ut non amplius dicat in corde suo, quis ascendet in cælum? Quis descendet in abyssum? Nam dicere, vel interrogare, quis ascendet in cælum? est Christum deducere, vel negare, Christum in cælum adscendisse, & dicere, vel interrogare, quis descendet in abyssum? est Christum ex mortuis reducere, vel negare, Christum tertiâ die resurrexisse, nostræq; resurrectionis factum esse autorem.

Ob.

Object. III.

Dominus noster Jesus Christus est Filius Davidis.

E. Dominus noster Jesus Christus non est filius DEI.

Antecedens est Apostoli dicentis, Christum esse natum ex semine Davidis. Consequens probatur, quia Filius Davidis, & Filius Dei totâ naturâ differunt: de quo igitur dicitur, quòd sit Filius Davidis, de eo negatur, quòd sit Dei Filius.

Resp. ad Consequens Neg. quia Christus non est Filius Davidis simpliciter, sed secundum carnem, vel humanam naturam., quod 1. proponit v. 3. *qui natus est ex semine Davidis secundum carnem*, ubi particula *et* vel secundum, non tollit Majestatem carni Christi communicatam, sed requirit, ut Christus non tantum ex humanâ, sed etiam ex divinâ aestimetur naturâ. Deinde è semine Davidis natum esse notar familiam, & originem Christi secundum humanam naturam, cui non opponitur conceptum, vel natum esse sine virili semine. Utrumq; enim sine contradictione de Christo dicitur. Prius est descriptio naturæ, familiæ & originis: Posterius est descriptio conceptionis miraculosæ, quippe quæ facta est sine commixtione maris & feminae, Matt. 1. 21. Luc. 1. 35. Carnis autem appellatione denotatur synechdochicè sicut Johan. 1. 14. tota Christi humana natura, vero corpore, & animâ rationali constans, inq; unitatem *et* λόγος inenarrabili mysterio realiter cum omnibus attributis assumpta; Competit enim Christo notatio perfectæ naturæ humanæ, dicitur enim in scripturâ homo, Puer, Filius Abraham, Filius Davidis, Filius Mariæ. Dicitur autem natura humana Christi Caro propter assumptionis humanæ veritatem, ut non Phantasma, vel spirituales substantiam, & corpus ærium sed verum corpus humanum carne, & ossibus constans, vel veram naturæ humanæ substantiam filium Dei assumpsisse, indubitato credamus.

2. Probat ex effectu, quòd Dominus noster Jesus Christus, qui natus est secundum carnem è semine Davidis, sit Dei Filius, sequentibus argumentis:

Pri-

Primum Argumentum.

Dominus noster Iesus Christus, qui natus est secundum carnem ex semine Davidis, demonstratus est Dei Filius et divinus vel potenter.

E. Dominus noster Iesus Christus, qui secundum carnem natus est ex semine Davidis, est Dei Filius.

Antecedens proponit v. 4. *ἵνα δεικνῇ ὅτι ἰησοῦς ἐστὶν θεὸς*, qui demonstratus est Dei Filius virtute, seu potentia, vel *ἐκ δυνάμεως* *ἐκ δυνάμεως*, virtute signorum ac prodigiorum, Rom. 15, 19. Ubi Apostolus contradicentem remittit ad miracula Christi, ut ex illis colligat, quod non tantum sit Filius Davidis, sed etiam filius Dei. Nam finis miraculorum Christi est, ut ex illis cognoscatur, quod sit Messias, & Filius Dei. Multa quidem & alia signa fecit Iesus in conspectu discipulorum suorum. Hæc autem scripta sunt, ut credatis, Jesum esse Christum Filium Dei, Joh. 20, 29. Apostoli quidem habuerunt potestatem miracula faciendi *καὶ χάριτι* ex gratia, & miracula fecerunt ministerialiter, aliena virtute, neque in suo, sed Christi nomine. Act. 3, 6. c. 12. 16. Christus autem habet potestatem miracula faciendi *καὶ ὁμοῦ* ex natura, & *ἀνεξαρτήτως* vel principaliter miracula facit, virtute propria. Nam quos vult vivificat. Joh. 5, 21. vitamque in seipso habet, vel alio modo, quam creatura, v. 26. Et pariter facit, quæ Pater facit v. 23. Inque sui nominis gloriam, suam enim gloriam, gloriam unigeniti Filii à patre, Joh. 1, 24. manifestavit miraculo aquæ in vinum conversæ. c. 2, 11. aliisque potestatem dedit, miracula faciendi. Matth. 10, 1. Quæ predicata manifestò declarant, quod Christus non tantum sit Filius Davidis, sed etiam verus Deus vel veri Dei Filius.

Argumentum Secundum.

Dominus noster Iesus Christus, qui secundum carnem natus est ex semine Davidis demonstratus est Dei Filius per Spiritum Sanctum.

E. Do-

E. Dominus noster Jesus Christus, qui secundum carnem natus est ex semine Davidis, est Dei Filius.

Antecedens proponit v. eodem: *qui demonstratus est Dei Filius per Spiritum Sanctum.* Ubi Apostolus provocat ad testimonium, & revelationem Spiritus Sancti, sicuti enim nemo potest dicere Jesum Dominum, nisi per Spiritum Sanctum, 1. Cor. 12, 3. Ita quoque nemo potest dicere Jesum Filium Dei, nisi ex revelatione. Nam caro, & sanguis nobis non revelant, quod Christus sit Filius Dei viventis, Joh. 16, 17. Spiritus Sanctus autem testatur, & docet, quod Christus sit Filius Dei, nam Spiritus Sanctus est Spiritus ille veritatis, qui testatur de Christo Joh. 15, 26. Hujus ductu Paulus in Synagoga continuè prædicavit Christum, quod is esset Filius Dei. Act. 9, 20. 22. Nam Spiritus ille veritatis duxit Apostolos in omnem veritatem. Joh. 16, 13. Hinc in epistola priori c. 4. v. 14. 15. scribit: Nos verò spectavimus, & testamur, Patrem misisse filium, qui esset servator mundi. Quisquis confessus fuerit, Jesum esse Filium Dei, Deus in eo habitat, & ipse in Deo. Idem testati sunt reliqui Apostoli. Nam & vos testabimini, ait ipse Salvator, Joh. 15, 27. quia à principio mecum fuistis. Idem per verbum adhuc testatur Spiritus Sanctus in credentium cordibus.

Argumentum Tertium.

Dominus noster Jesus Christus, qui secundum carnem natus est ex semine Davidis, demonstratus est Dei Filius ex resurrectione mortuorum.

E. Dominus noster Jesus Christus, qui secundum carnem natus est ex semine Davidis, est Dei Filius.

Antecedens proponit v. eodem, *qui demonstratus est Dei Filius ex resurrectione mortuorum.* Ubi Apostolus remittit contradicentem ad gloriosam Christi resurrectionem, ejusque effectum efficacissimum, ut credat, Christum esse Dei Filium. Nam monumenta aperta sunt, & multa corpora sanctorum, qui dormierunt, surrexerunt, qui egressi è monumentis post resurrectionem ejus, introierunt in sanctam urbem, & apparuerunt multis. Matth. 27, 52. 53.

B

Hujus

Hujus resurrectionis causa efficiens est Dominus noster Jesus Christus. Quemadmodum enim in Adam omnes moriuntur, ita per Christum omnes vivificabuntur, 1. Cor. 15, 22. Ipse habet claves mortis. Apoc. 1, 18. Nam Filius, quos vult, vivificat Joh. 5, 21. Ipse est Dominus vivorum, & mortuorum. Rom. 14, 9. Princeps vitæ. Act. 3, 15. Primogenitus ex mortuis. Col. 1, 18. Qui igitur in statu exinanitionis erat humilis, obediens, & in formâ servi præbebat semetipsum obedientem usque ad mortem, mortem autem crucis, Phil. 2, 7, 8. Is propriâ virtute gloriôsè resurrexit, quippe qui potestatem habebat ponendi animam suam, & rursus assumendi. Joh. 10, 18; Is templum corporis sui, sicuti prædixerat c. 2, 19. intra triduum erexit. Ille ascendit in altum, captivam duxit captivitatem, dona dedit hominibus, ascendit longè super omnes cœlos, ut impleret omnia. Illius vocem audient omnes, qui in monumentis sunt. Joh. 5, 21. Hæc & similia non patiuntur, ut quis dicat, Christum non esse Dei Filium.

Argumentum Quartum.

Per Dominum nostrum Jesum Christum Apostoli acceperunt gratiam, & Apostolatam ad obedientiam fidei inter omnes gentes pro ipsius nomine.

E. Dominus noster Jesus Christus est Dei Filius.

Antecedens proponit v. 5, 6. *Per quem accepimus gratiam, & Apostolatam, ad obedientiam fidei inter omnes gentes pro ipsius nomine, inter quos estis etiam vos vocati à Jesu Christo.* Ubi opponens remittitur ad efficacissimam Apostolorum vocationem, Spiritus Sancti effusionem, Ecclesiæ Christianæ apud omnes gentes collectionem, & propagationem, nomine, autoritate, & virtute Christi factam, ut desinat negare, Christum esse verum Dei Filium. Consequens probatur: Nam particula *Alia* h. l. notat causam Principalem, sicuti Joh. 1, 3. 1. Tess. 4, 2. Dedit enim Christus Apostolis propriâ virtute dona Spiritus Sancti, cognitionem mysteriorum Dei, dona linguarum, virtutem miracula faciendi, & similia, ut ad obsequium doctrinæ Evangelicæ, vel Christianæ Religionis adducerentur.

cērentur omnes gentes. Non enim Paulus ausus est quicquam lo-
qui, quod non effecerit Christus per ipsum ad obedientiam genti-
um verbis & factis, virtute signorum & prodigiorum, virtute Spi-
ritus Dei. Rom. 15, 18. 19. Nomine Christi Apostoli legatione suā
functi sunt. 2. Corin. 5, 20. Illis dedit Christus Spiritum Sanctum, ut
quorūcūq; peccata remitterent, illis essent remissa. Joh. 20, 22, 23.

Subscriptionem sequitur ἐμπροσθεν vel inscriptio v. 7. *Omnibus
qui Romae estis dilectis Dei, vocatis sanctis.* Ubi per omnes, qui Romae
sunt, intelliguntur Christiani, qui Romae vixerunt, & ratione origi-
nis fuere Judaei, aut gentes. Dicuntur enim 1. ἀγαπητοὶ Θεοῦ à dilecti-
one speciali, quā DEUS credentes amplectitur. 2. κλητοὶ
ἁγίων vocati sancti. Hisce dilectis Dei Apostolus precatur gratiam
& pacem v. eod. *Gratia vobis, & pax à Deo Patre nostro, & Domino no-
stro Jesu Christo.* Ubi χάρις gratia significat Dei benevolentiam, vel
favorem gratuitum, εἰρήνη verò effectum gratiae, nam justificati
pacem habemus per Dominum nostrum Jesum Christum. Particu-
la v. copulativa καὶ h. l. non construitur cum pronomine ἡμῶν &
nomine κυρίου sed cum nomine πατρὸς & κυρίου ita, ut praepositio
ὅτι sit referenda simul ad vocē πατρὸς, & vocē κυρίου, sicuti, 2. Tim-
1, 2. Pax à Deo patre, & Christo Jesu Domino nostro, & 2. Joh. v. 3. Sit
vobiscum pax à Deo patre & à Domino Jesu Christo, ubi prono-
men ἡμῶν omittitur. Etsi igitur Christus h. l. non appellatur Deus
illud tamen non derogat ipsius divinitati, utrumq; enim putā De-
um esse, & Dominum esse, de Christo in scripturā Sacram satis dilu-
cidè pronuntiatur. Deus dicitur supra omnia benedictus in secu-
la. Rom. 9, 5. Deus magnus. Tit. 2, 13. Deus verus. 1. Joh. 5, 20. Quam-
obrem Paulus h. l. eadem petit à Christo, quā à vero, & solo Deo
petenda. Dominus dicitur omnium. Act. 10, 36. Dominus gloriae.
1. Cor. 2, 8. Dominus coeli & terrae. Matth. 28, 18.

Salutationem religiosam sequitur immediatè gratiarum actio,
quā gratias agit Deo, quòd fides Romanorum in toto mundo an-
nunciatur v. 8. *In primis autem gratias ago Deo meo, per Jesum Christum
super omnibus vobis, quod fides vestra annunciatur in toto mundo.* Ubi

B 2

per fi.

per fidem intelligitur Romanorum religio, vel doctrina Christiana, sicuti 1. Thess. 3, 10. Ex hoc autem loco nullâ ratione sequitur, quod Romanorum fides pro norma sit habenda: aliud enim est, annunciare in toto mundo, Romanos incepisse pro salvatore, & Filio Dei agnoscere Jesum Christum à Judæis crucifixum, & aliud est, Romanorum fidem, vel religionem pro normâ agnoscere. Qvemadmodum igitur ex h. l. non sequitur, quod Romanorum Fides pro norma sit habenda, ita quoque ex eodem Ecclesia Romana nullâ ratione vocari potest Catholica. Non enim sequitur: Fides vel religio Christianorum, qui tempore Pauli vixerunt Romæ, annunciata est in toto mundo. E. Ecclesia Romana est Catholica. Eo enim modo darentur plures Ecclesiæ Catholicæ, quod enim h. l. dicitur de Ecclesiâ Romanâ, illud quoque dicitur de Ecclesiâ Thessalonicensium. 1. Thessal. 1, 8. Cum verò nulla precatio, & gratiarum actio Deo placere possit, nisi illa in Christi nomine sit instituta, Apostolus gratias agit Deo per Jesum Christum, ut ostendat cujus meritò, & virtute credentes admittantur ad thronum divinæ gratiæ. Quibus propositis Apostolus anticipat objectiones eorum, qui ipsius adventum in Italia anxie expectarunt.

Object. I.

Paulus potuit ad nos venire, ut predicaret Evangelium sicuti apud Græcos, non autem vult.

E. Paulus ad nos non veniet, neque Romæ predicabit Evangelium.

Resp. ad antecedens Negando. Quod enim velit Romam venire probat sequentibus argumentis.

Primum Argumentum.

Paulus sine intermissione mentionem facit Romanorum & semper in orationibus suis rogat, si quomodo tandem aliquando prosperum iter sibi detur ex voluntate Dei, ut veniat ad illos.

E. Paulus vult venire Romam.

v. 9. 10.

Antecedens 1. proponit v. 9, 10. Quod indefinenter meminerim vestri

vestri semper in precibus meis rogans, ut si quomodo tandem aliquando prosperum iter mihi detur ex voluntate Dei, veniam ad vos. Ubi adverbium πάλιν denotat orandi frequentiam, & consuetudinem singulis diebus iteratam. Quoties autem Apostolus singulis diebus oraverit, non constat. Apud Judæos autem tria erant orandi tempora, ut hora tertia, hora sexta, & hora nona, quæ apud nos die æquinoctiali sunt hora nona, duodecima, & tertia. Quare Petrus Apostolus ascendit circa horam sextam in cænaculum orandi causâ, Act. 10, 9. Horâ nonâ ipse, & Johannes perrexerunt ad templum precandi gratiâ. c. 3, 1. Paulus verò procul dubiò nocte ac die precibus Deum sollicitavit, ut sibi liceret Romam ire, & ibidem prædicare evangelium, quemadmodum nocte ac die supra modum, oravit, ut sibi liceret videre faciem Thessalonicensium, & supplere ea, quæ illorum fidei deessent. 1. Thess. 3, 10.

2. Probat testimonio ipsius Dei, quem pectore religioso, teste invocât, & colit Spiritu suo in Evangelio Filii ipsius, quod proponit v. 9. *Testis enim mihi Deus, cui servo Spiritu meo in Evangelio Filij ipsius.* Ubi in re seria, & gravi Apostolus testem invocât, & accersit ipsum Deum, illudq; facit pectore religioso. Addit enim ὁ λατρεύων ἐν πνεύματι μου, cui servo Spiritu meo. Quod verò h. 1. exprimitur per verbum λατρεύων, illud in aliis scripturæ locis denotatur per verbum δαλεῶν, ut in hac epistolâ c. 7, 6. c. 14, 18. Act. 20, 19. Eph. 6, 7. Phil. 2, 22. Col. 3, 24. Discrimen igitur quod esse dicitur inter δαλεῶν & λατρεύων nullo nititur fundamento.

Consequens probatur, quia amantes sapissimè amicorum faciunt mentionem, & occasionem quærunt, ut coràm cum illis possint colloqui, suamq; voluntatem ad inserviendum promptam, plurimis argumentis testatam faciant.

Secundum Argumentum.

Paulus desiderat videre Romanos, ut aliquod impertiat ipsis donum spirituale, quò confirmentur in agnitâ, & susceptâ veritate Evangelicâ.

E. Paulus vult venire Romam, & ibidem prædicare Evangelium.

B 3

Ante-

v. 11.

Antecedens i. proponit v. 11, *Desidero enim videre vos, ut aliquid impertiar vobis donum spirituale, ut vos stabiliam.* Ubi finis desiderii Pauli dicitur esse doni spiritualis communicatio, & ipsorum Romanorum Confirmatio. 2. Explicat v. 12. *hoc est, ad communem exhortationem percipiendam apud vos per mutuam fidem vestram, & meam.* Ubi Apostolus declarat, quod per illam confirmationem, & do-

y. 12.

ni spiritualis communicationem velit, ut ipse, & Romani spirituales mutuis colloquiis, mutuâ exhortatione & consolatione sese erigerent, quo tristissimas afflictiones, & acerbis persecutiones propter nomen Christi patienter ferrent, vitæq; coelestis coronam, ut milites Christiani virtute Spiritus S. adversus hostes regni Christi fortiter pugnantes, alacri animo expectarent. Nam charitas Christiana, vel Christianorum vocatio non permittit, afflictos vel solatio indigentes negligi, & abq; piâ consolatione, & exhortatione relinqui. Est igitur Romani Apostolum non potuerunt juvare in dono cognitionis Evangelicæ doctrinæ, quam ipse immediatè acceperat à Domino, ipsum tamen monere, & adhortari potuerunt, ut gravissimas afflictiones, & durissimas persecutiones patienter ferret, quemadmodum ipse Paulus Ephesios rogat, dicens: Propterea precor, ne segnes fiat in afflictionibus vestris &c. Eph. 3, 13. 16. 17. Fundamentum hujus exhortationis & consolationis est fides salvifica, dicit igitur Apostolus: *Per mutuam fidem vestram & nostram.* Ubi igitur nulla est fides salvifica ibi quoq; nulla potest esse mutus consolatio, & exhortatio, quia ibi nulla est Charitas Christiana. Quæ cum nostris, temporibus sit rarissima, & in cordibus hominum extincta, rara quoq; est sincera consolatio, & mutua exhortatio: consolatio quidem fucata acceptatur ambabus manibus, exhortationem verò quis non aspernatur? Nec est, ut quis sese hic excipiat, nemo enim adeo est perfectus, ut exhortatione non indigeat, Paulus erat vas electum, & vocatus Apostolus ad prædicandum Evangelium; tantum autem abest, ut piam Romanorum exhortationem repudiaverit, ut etiam illam maximè desideraverit. Sciebat enim fidem mutuâ exhortatione crescere, sanctos in bono proposito confirmari, & quemcunq; Christianum hanc habere vocationem, ut proximum exhortatione piâ, & religiosâ ædificet.

Quod

Quodiverò non potuerit hactenus Romam venire, ut inter Romanos quoque fructum aliquem haberet, sicut inter reliquas gentes, eosque erigeret, & confirmaret in sancto proposito, & desiderio pio, probat sequen. argum:

Paulus hactenus non potuit Romam venire ἐπεὶ θελήσει θεός, vel ex Dei voluntate, ut fructum aliquem haberet inter Romanos quoque, sicut & inter reliquas gentes.

E. Paulus hactenus Romam venire non potuit.

Antecedens proponit v. 13. Nolim autem vos ignorare, Fratres, me saepe proposuisse venire ad vos, sed prohibitum fuisse usque adhuc, ut fructum aliquem haberem inter vos quoque, sicut & inter reliquas gentes. Ubi Apostolus responder per translationem causæ hactenus suspensitineris Romam dirigendi, quæ licet h. l. non exprimitur, verisimile tamen est illam principaliter fuisse Dei providentiam. Nam homo, quod sibi proponit, Deus disponit. Quando igitur cordis scrutator videbat, quod in Græciâ plures animæ possent adduci ad Christi regnum, Apostolum iussit subsistere Corinthi Act. 18. Nam v. 10. dicit Deus, populus multus mihi est in hac civitate. Non autem hinc sequitur, Deum impedivisse Evangelii cursum, vel Romanis Evangelii potentiam invidisse, potuit enim Evangelium Romæ prædicari, etiam si Paulus nunquam eo venisset, quod etiam factum est per alios Ecclesiæ Doctores ante Pauli adventum, quales fuere Andronicus, Urbanus & alii.

Finis propter quem Apost. desiderat Romam proficisci, est Ecclesiæ Romanæ ædificatio, quod expressè indicant verba illa, *ut fructum aliquem habeam inter vos quoque, sicut inter reliquas gentes.* Nam Apostolus nihil magis experebat, quàm ut officio sibi à Christo commisso fideliter fungeretur, & Ecclesiam Christi ubique apud gentes ædificaret. Quo ipso omnibus Ecclesiæ ministris est exemplo, ut unusquisque de eo potissimum sit sollicitus, ut Ecclesiam fidei suæ commissam quàm diligentissime observet, & ædificet.

Consequens probatur, quia renati humiliter submitunt sese Dei voluntati, & ipsius nomine, & auspiciis iter sibi propositum suscipiunt & aggrediuntur. Quemadmodum igitur Jacobus, c. 4, 15. dicit, *iam*

ἡ χάρις

Consequens proponit v. 15. *Itaq, quicquid in me sicut est, prom- v. 15.
ptum est, ad vobis etiam qui Romæ estis, Evangelizandum.*

Object. III.

*Evangelium de Filio Dei Romæ ab Epicureis, & filiis hujus
seculi contemnitur, & nihili æstimatur.*

*E, Paulus illis, qui Romæ sunt Evangelium non vult præ-
dicare, ut fructum aliquem habeat inter illos sicuti inter
Græcos, vel reliquas gentes.*

Resp. argumentum invertendo.

*Evangelium de Filio Dei Romæ ab Epicureis, & filiis hujus
seculi contemnitur, & nihili æstimatur.*

*E. Paulus illis, qui Romæ sunt vult prædicare Evangeli-
um &c.*

Consequens probatur, quia Paulum non pudet Evangelii Chri- v. 16.
sti, quod i. proponit v. 16, *Non enim me pudet Evangelij Christi.* Ubi per
Evangelium Christi intelligitur doctrina de Christo, Salvatore mun-
di, & reconciliatione gratuita hominis peccatoris cum Deo, remissi-
one peccatorum, liberatione à maledictione legis, & potestate Sata-
næ, ubi enim in scripturâ effectus Evangelii dicitur vita, justitia, & sa-
lus æterna, ibi hæc vox denotat concionem gratiæ, & opponitur le-
gi, siquidem justitia, vita, & salus non sunt ex lege, sed ex Evangelio.

2. Probat sequenti argumento.

*Evangelium Christi est potentia Dei ad salutem omni
credenti.*

E. Evangelij Christi Paulum non pudet.

Antecedens i. proponit v. eod. *Potentia enim est Dei ad salu-
tem,* ubi Evangelium describitur ab effectu, qui est salus æterna. Per
divinam autem vel potentiam non intelligitur Filius Dei, vel ver-
bum hypostaticum; Nam aliter Deus potens est in Christo, aliter in
Evangelio. In Christo potens est, ut mundi salvatore vel humani
generis Redemptore, per Evangelium autem potens est tanquam per
organum, vel instrumentum, per quod in corde contrito excitatur

C

fides

fides, & spes futuræ gloriæ, quare Eph. 1, 13. dicitur Evangelium salutis. c. 6, 15. Evangelium pacis, Philip. 2, 16. Evangelium vitæ. Non autem absolute nobis in Evangelio offertur salus, remissio peccatorum, & vitæ æterna, sed sub conditione fidei, quæ obrem Apostolus non simpliciter dicit: Evangelium est potentia Dei ad salutem omni credenti, vel meritum Christi fiducialiter apprehendenti, cui Evangelium est odor vitæ ad vitam & salutem. 2. Cor. 2, 16.

2. Probat per inductionem sequent. Argum.

Evangelium est potentia Dei ad salutem Judæo credenti & Græco credenti.

E. Evangelium est potentia Dei ad salutem omni credenti.

Antecedens proponit v. eod. Nam potentia Dei est ad salutem omni credenti, Judæo primum, & Græco. Ubi ὁ ἀρχαῖος, vel primum non denotat prærogationem salutis, sed dispensationis, & ordinis. Nam Judæis oportebat primum annunciari sermonem Dei de Messia exhibito ad complendas promissiones. Act. 13, 46. Dico autem Jesum Christum ministrum fuisse circumcisionis pro Dei veritate ut confirmaret promissiones Patrum. Rom. 15, 8.

Consequens probatur: Quia Græci appellatione intelligitur omnis homo, qui non est Judæus, sicut cap. 2. v. 9, 10. cap. 3. v. 9. cap. 10. v. 12.

2. Probat antecedens sequenti argumento.

In Evangelio justitia Dei revelatur ex fide in fidem.

E. Evangelium est potentia DEI ad salutem Judæo credenti, & Græco credenti.

v. 17.

Antecedens 1. proponit v. 17. Justitia enim Dei in illo revelatur ex fide in fidem.

2. Probat seqv. argum.

In Evangelio scriptum est, Justus ex fide sua vivet.

E. In Evangelio Justitia Dei revelatur ex fide in fidem.

Antecedens probat testimonio Prophetæ Habacuc. Quod proponit v. eod. Sicut scriptum est, scil. Habac. 2, 4. Justus autem ex fide vivet.

☞6): 0:(90

EX solo DOMINI verbo sapientia vera:
Sola viam vitæ pagina sancta docet.
Ergo fapis, mi BERKОВI, qvod, pulpita scandens,
SCRIPTURÆ textum pensiculare studes.
Perge sacris studiis sic invigilare, nec unqvam
Cæli tunc deerit gratia, amice, tibi.

*Cum voto omnigena in Domino prosperitatis
Eximio Dn. Respondenti, Auditori suo solertissi-
mo, scrib. gratulab.*

CHRISTIANUS Kortholt/
D. & P. P.

~~~~~  
**S**ie steht der Themis Sohn und ist bereit zusagen/  
Wan jemand auß der Schrifft Ihmetwas wur-  
de fragen:

Wie ers verstehen soll? wer so weis diese Kunst /  
Der hat des Himmels Gnad und vieler Menschen  
Gunst /

Dem Herrn Respondentem zu Ehren  
schrieb dieses wenige eiligt

Georgius Korte/ S. P.

~~~~~  
SIc virtus stimulis Te fodit acrior
Ut sacro Aonium tramite pulverem
Collegisse juvet, dulce decus meum
BERKОВI! Ingenij viribus impiger
Pugnas pro taciti semine Numinis
Quod rex hic Opifex mentibus indidit
Insevitq; truces insidias quoq;
Socini scelerati atq; atheos pravos
Fundis. Nunc igitur nunc labor improbus

Sudor 2

*Sudor & ingenuus nobile & Otium
Virtuti referent premia maxima.*

*Amoris mnemosynon
scrib.*

Caspar Hermannus Sandhagen/

O te felicem Patriam! Tibi nempe rigatur
Betula. quam, spero, secula docta canent.

*In veri amoris notam hac qualia
qualia precipimbat*

Ernestus Krank/Berlinas.

Rönte man durch Müßig-gehen Klug / Gelährt
und Wißig werden/
Würd' der ärgste Epicurer der gelahrteste seyn
auff Erden.

Nein/ durch stetigem Studiren und durch uner-
spahrten Fleiß

Kan man einig nur erlangen/ daß man diese Kün-
ste weiß.

Dieses kan Herr Berkow mercken/ drum hat Er in
seinen Jahren/

Die noch zart / die freyen Künste zuerlernen nicht zu
spahren /

Seinen steten Fleiß versporchen. Hiedurch machst
du dich bekandt.

Recht! der Höchste bleibt dir gnädig / und ge-
neigt dein Vaterland.

Dem Herrn Respondenten als seinen
sonderlichen Freund zu Ehren
schrieb dieses wenige eylligst

Stephan Derenthal/ von Riga
auf Lieffland.

✠):(○):(✠

EPIST. AD ROMANOS.

Quodiverò non potuerit hactenus Romam venire
 r os quoq; fructum aliquem haberet, sicut inter reliq
 erigeret, & confirmaret in sancto proposito, & desid
 sequen. argum:

*Paulus hactenus non potuit Romam venire &
 vel ex Dei voluntate, ut fructum aliquem hab
 manos quoq; sicut & inter reliquas gentes.*

E. Paulus hactenus Romam venire non po

Antecedens proponit v. 13. Nolim autem vos ignorare
 pè proposuisse venire ad vos, sed probibitum fuisse usq; ad
 aliquem haberem inter vos quoq; sicut & inter reliquas g
 postolos responder per translationem causæ hactenus
 ris Romam dirigendi, quæ licet h. l. non exprima
 leramen est illam principaliter fuisse Dei providentia
 quod sibi proponit, Deus disponit. Quando igitur co
 videbat, quòd in Græciâ plures animæ possent adduci
 gnum, Apostolum iussit subsistere Corinthi Act. 18. Nam
 us, populus multus mihi est in hac civitate. Non aute
 rur, Deum impedivisse Evangelii cursum, vel Romanis
 centiam invidisse, potuit enim Evangelium Romæ præ
 Paulus nunquam eò venisset, quod etiam factum est per
 Doctores ante Pauli adventum, quales fuere Androni
 & alii.

Finis propter quem Apost. desiderat Romam prof
 eliciæ Romanæ ædificatio, quod expresse indicant ver
 Etum aliquem habeam inter vos quoq; sicut inter reliquas g
 Apostolus nihil magis expetebat, quàm ut officio sibi à
 mi sso fideliter fungeretur, & Ecclesiam Christi ubiq; ap
 dificaret. Quo ipso omnibus Ecclesiæ ministris est ex
 nusquisq; de eo potissimum sit sollicitus, ut Ecclesiam si
 missam quàm diligentissimè observet, & ædificet.

Consequens probatur, quia renati humilimè submittu
 luntati, & ipsius nomine, & auspiciis iter sibi propositum
 aggrediuntur. Quemadmodum igitur Jacobus, c. 4, 1.

V. 13.

the scale towards document

